

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Sousedské soužití ve Stovkách (Most)

Tematický výzkum

Zpracovali: Anna Kunová, MSc; Mgr. Adam Duffek

Červenec 2019

Text neprošel jazykovou korekturou

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost v rámci projektu „Systémové zajištění sociálního začleňování“, registrační číslo projektu CZ.03.2.63/0.0./0.0/15_030/0000605. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

Obsah

Úvod	2
Účel a zaměření výzkumu	2
Design výzkumu	2
Desk research.....	2
Zúčastněné a nezúčastněné pozorování	2
Hlubkové polostrukturované rozhovory	3
Polostrukturované rozhovory s využitím pocitového mapování	3
Limity výzkumu	4
Etické standardy výzkumné práce	5
Sousedské soužití	5
Hlučnost a nepořádek	6
Napětí mezi romskými a majoritními obyvateli	8
Snížený pocit bezpečí	9
Hloučky postávajících mužů	10
Uživatelé drog.....	11
Vnímání činnosti asistentů prevence kriminality.....	12
Klíčová místa ve Stovkách	12
Stovky jako celek	13
Volný čas dospělých	15
Volný čas dětí	15
Park Střed	16
Park u fontány	17
Hřiště „u Mozartovky“	18
Domino	19
Závěry	20
Seznam tabulek	21
Seznam obrázků	21

Úvod

Účel a zaměření výzkumu

Jak Vstupní analýza ke Koordinovanému přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám (KPSVL) v Mostě¹, tak zpráva z následného tematického výzkumu² upozorňují na přetrvávající problémy v oblasti sousedských vztahů v lokalitě Stovky. Tyto problémy vycházejí především z rozdílných představ ohledně užívání společného prostoru (v domech i v jejich okolí) různými skupinami obyvatel sídliště a souvisejí se širšími problémy v oblasti bydlení, se kterými se obyvatelé Stovek potýkají. Na základě těchto zjištění byla vytvořena tato analýza, jejíž cíl je dvojitý:³

- a) popsat a nejdůležitější témata sousedských sporů či nespokojenosti a zasadit je do kontextu celkového soužití v lokalitě;
- b) identifikovat klíčová místa v lokalitě z hlediska jejich (ne)využívání ze strany obyvatel Stovek.

Závěry výzkumu byly zamýšleny jako podklad pro plánovaný tematický akční plán (TAP), který by identifikované sousedské spory adresoval prostřednictvím různých nástrojů rozvoje komunit. Doufáme nicméně, že tato analýza může posloužit i jiným iniciativám podporující sousedské soužití a zkvalitnění využívání veřejného prostoru v lokalitě Stovky.

Design výzkumu

Metodologie výzkumu byla připravena s ohledem na stanovený výzkumný cíl a kapacitní možnosti ASZ. Výzkum kombinoval několik kvalitativních metod sběru a analýzy dat: desk research; pozorování; hloubkové polostrukturované rozhovory a rozhovory s využitím pocitových map.

Veškerá data byla zpracována v souladu s požadavkem na maximální validitu (platnost) a reliabilitu (spolehlivost). Validita byla zajištěna především výběrem relevantních respondentů triangulací získaných dat. Reliability bylo dosaženo především využitím standardizovaných scénářů polostrukturovaných rozhovorů, v případě hloubkových rozhovorů nahráváním a přesným přepisem.

V případě tematizace etnické příslušnosti v této analýze máme na mysli především připsanou etnickou identitu (tj. založenou na hodnocení vnějších znaků asociovaných s danou etnicitou). Část respondentů nicméně svou příslušnost k romské či „ne-romské“ etnické skupině přímo v vyjadřovala (v kontextu jiných odpovědí; nikdo z respondentů nebyl na svou etnickou identitu tážán).

Desk research

Základním (a z časového hlediska prvním) nástrojem analýzy byl desk research dostupných primárních a sekundárních zdrojů týkající se lokality. Nejdůležitějšími z nich byly předchozí analytické podklady vytvořené v rámci SPSZ a dokumenty magistrátu města Most.

Zúčastněné a nezúčastněné pozorování

Podstatným zdrojem dat ohledně života lokality bylo pozorování na místě, které probíhalo jak zúčastněně (krátké rozhovory; účast na hrách dětí; interakce v obchodech, ubytovně Domino,

¹ Vstupní analýza, Agentura pro sociální začleňování 2016

² Tematický výzkum: Příčiny migrace ve Stovkách, Agentura pro sociální začleňování 2017

³ Původně zamýšlený třetí cíl výzkumu, kterým byla identifikace komunitně aktivních osob v lokalitě, nebylo možné z časových důvodů splnit.

aj.), tak nezúčastněně (prostá přítomnost na místě bez přímé interakce). Cílem pozorování bylo především získat přehled o dění v lokalitě a doplnit tak výpovědi respondentů. Pozorování bylo provedeno v průběhu dubna (4 dny) a května (7 dnů), přičemž ve všechny dny se jednalo o opakované procházení celou lokalitou. Pozorování probíhalo ve všech denních dobách vč. pozdního večera, ve všech případech se jednalo o všední dny.

Hlubkové polostrukturované rozhovory

Rozhovory byly využity zejména v rámci sběru dat od zástupců institucionálních aktérů (magistrát města Most; Městská policie; sociální služby), ve dvou případech byly vedeny i se zástupkyněmi obyvatel Stovek (viz níže).

Rozhovory využívaly připravený scénář, tj. předem daný soubor otázek, jejichž pořadí, volba slov a formulace byla vždy upravena ad hoc dle potřeby. Připravené okruhy byly doplňovány o otázky, které vyvstaly v průběhu sběru dat, příp. navazovaly na informace vyřčené v průběhu rozhovoru. Rozhovory byly většinou vedeny skupinově; trvaly mezi 25 – 90 minutami a mimo několika výjimek byly po souhlasu respondentů nahrávány. Všechny odpovědi byly zpracovány anonymně.

Tabulka 1 Přehled respondentů – zástupců institucionálních aktérů

Typ aktéra	Počet respondentů (celkem 21 osob)
Magistrát města Most	6 osob (1 rozhovor)
Městská policie	4 osoby (2 rozhovory)
Sociální služby (3 organizace)	11 osob (3 rozhovory)

Polostrukturované rozhovory s využitím pocitového mapování

Využití tzv. pocitových map umožnilo sbírat, analyzovat a následně vizualizovat kvalitativní data ohledně vztahu respondentů k danému prostoru a jeho jednotlivým bodům. Cílem této metody bylo zachycení preferencí obyvatel Stovek vzhledem k veřejnému prostoru, který společně obývají – zejména z hlediska trávení volného času (místa odpočinku a her), emocí spojených s prostorem (hezká místa; ošklivá místa; místa vnímaná jako nebezpečná) a změny prostoru v čase (místa, která prošla změnou; místa, která by se změnit měla).

V praxi se sběr těchto dat sestával z kratších polostrukturovaných rozhovorů (10-20 minut), v jejichž rámci respondenti vyznačovali jednotlivá místa barevně do ortofotomapy (případně místa pouze popisovali za použití mapy, ale bez vyznačování) a svůj výběr vysvětlovali či jinak komentovali. Ve většině případů rozhovory obsahovaly i související témata (stav bydlení; vztahy s majiteli bytů; nájemné; stěhování a životní trajektorie atd.) – ty sice nebyly zahrnuty do výzkumu, ovšem tvořily důležitý kontext relevantních sdělení. Rozhovory byly vedeny převážně individuálně, případně ve skupinkách 2-3 osob; rozhovory s dětmi byly vedeny skupinově.

Tabulka 2 Přehled respondentů – obyvatelé

Charakteristika		Počet respondentů (celkem 20 dospělých osob a 11 dětí)
Pohlaví	Ženy	10 osob (z toho 2 hloubkové rozhovory)
	Muži	10 osob (+ 10 dětí)
Věk	10 let nebo méně	(5 dětí)
	11-15 let	(6 dětí)
	16 – 19 let	3 osoby
	20 – 29 let	2 osoby
	30 – 39 let	4 osoby
	40 – 49 let	1 osoba
	50 – 59 let	5 osob
	60 – 69 let	3 osoby
Bydliště	Dolní Stovky (95 – 100)	3 osoby
	Horní Stovky (89 – 94)	8 osob
	Ubytovna Domino	2 osoby
	Stovky (blíže neuvedeno)	16 osob
	Blízké okolí Stovek	3 osoby

Limity výzkumu

Z metodologického hlediska nebyla výzkumná práce limitována žádnými zásadními okolnostmi. Využití pocitového mapování se pro daný výzkum ukázalo jako velmi přínosná metoda, která dohromady s intenzivním pozorováním a rozhovory umožnila sebrat poměrně bohatý datový materiál i v rámci časově omezené fáze sběru dat a dosáhnout tak vysoké míry teoretického nasycení dat.⁴ Díky jednoduchému geografickému rozložení Stovek jakožto lokality, přehledné ortofotomapě a označení jednotlivých domů čísly se všichni respondenti v mapě velmi rychle zorientovali a neměli potíže s nalezením a zakreslením vybraných bodů. Pro některé (zejména mladé) respondenty zároveň mapa sloužila jako zajímavý prvek, kterým byli motivováni k rozhovoru s výzkumníky. Přestože se naopak někteří respondenti ostýchali či neměli zájem do mapy zakreslovat, byli zpravidla ochotní o vybraných místech hovořit a popisovat je. Za jisté omezení lze nicméně považovat fakt, že rozhovory vedené nad mapou nebylo možné nahrávat, pouze je zapisovat, což nutně vede k jisté ztrátě kontextuálních informací a umožňuje přesně citovat pouze přesně zapsané (zpravidla krátké) promluvy.

Pro úplnost je také třeba doplnit, že sběr dat probíhal v celkem čtyřech týdnech v dubnu a květnu za příjemného počasí, a nebylo tak zachyceno roční období, kdy lidé zpravidla netráví čas venku. Využívání prostoru za nepříznivě počasí či v zimě však bylo součástí rozhovorů a není tak pravděpodobné, že by tímto byly závěry výzkumu výrazněji omezeny.

⁴ Teoretickým nasycením (saturací) rozumíme stav, při kterém další zkoumání daného vzorku nepřináší nové podstatné informace.

Etické standardy výzkumné práce

Při své práci se výzkumníci ASZ řídili *Etickým kodexem výzkumníků Agentury pro sociální začleňování*, který ukotvuje mimo jiné práci s citlivými daty či nestrannost vůči subjektům v terénu. Použití tohoto kodexu mj. znamená, že v šetření nebylo narušeno soukromí a důstojnost respondentů; všichni účastníci byli také vždy předem informováni o smyslu výzkumu. Jak bylo uvedeno výše, veškerá data od respondentů byla zpracovávána anonymně.

Jako ve všech svých výstupech, i v této analýze autoři jasně rozlišují mezi daty získanými od respondentů, svou interpretací těchto dat a jakýmkoli doporučeními na nich založenými.

Sousedské soužití

Na celkové úrovni jsou obyvatelé Stovek s životem v lokalitě převážně nespokojeni. Tento postoj se zpravidla týká všech důležitých aspektů života v daném místě – samotného bydlení, stavu bytů, výše nájemného aj. – i životních podmínek obecně bez přímého vztahu k lokalitě – ekonomické situace domácnosti, pracovních podmínek atd. Charakteristickým aspektem této nespokojenosti je vnímaná dlouhodobost zmiňovaných problémů a zároveň pocit, že se život (v lokalitě) neustále zhoršuje. To je spojeno s často formulovaným smířeným či přímo rezignovaným postojem vyjadřovaným jako „člověk si musí zvykat“⁵.

Sousedské vztahy ve Stovkách tak fungují v širším rámci spíše negativního vnímání celé lokality jejími obyvateli. V souladu s dříve provedenými analýzami lze říct, že sousedské soužití je obyvateli hodnoceno jako problematické; někteří uvádí, že „pár hezkých míst tady je, ale to nestačí, aby lidi k sobě byli lidštější“⁶; příp. přímo „Nejsou tady dobrý lidi“⁷. Často tematizovaným problémem stížností je také nedostatek vhodných míst k trávení (volného) času pro různé skupiny obyvatel, což má na fungování sousedských vztahů spíše nepříznivý vliv. Z analýzy vyplynulo několik konkrétních problémů, které jsou častým předmětem nespokojenosti či sporů mezi sousedy a kterým se zpráva dále podrobněji věnuje:

- 1) Hlučnost a nepořádek
- 2) Napětí mezi romskými a majoritními obyvateli
- 3) Snížený pocit bezpečí

Všechny tři výše uvedené problémy jsou také předmětem občasných ústních i písemných stížností a petic adresovaných Magistrátu města Mostu. Podle relevantních institucionálních aktérů byly evidovány celkem čtyři písemné stížnosti za roky 2017-2018 a za rok 2019 zatím žádná (ústní stížnosti se neevidují).⁸ Stížnosti se týkaly hlučnosti a nepořádku kolem Domu na půli cesty (Chomutovská 2; blízké okolí Stovek); postávajících hloučků na chodníku vedoucí z Mozartovy ulice a hřiště (viz str. 18); a podchodů do dvorů, kde obyvatelé přilehlých domů nechávají objemný odpad, zejm. nábytek (viz str. 6).⁹

I přes identifikované obtíže však na jisté úrovni vztahy mezi sousedy fungují a soužití tak nelze označit za mimořádně špatné. Existuje řada příkladů, v nichž obyvatelé Stovek fungují ve smyslu komunity: v bloku 94 se koná pravidelné „posezení u bábovky“, které navštěvují především starší

⁵ Obyvatel/ka Stovek.

⁶ Obyvatel/ka Stovek.

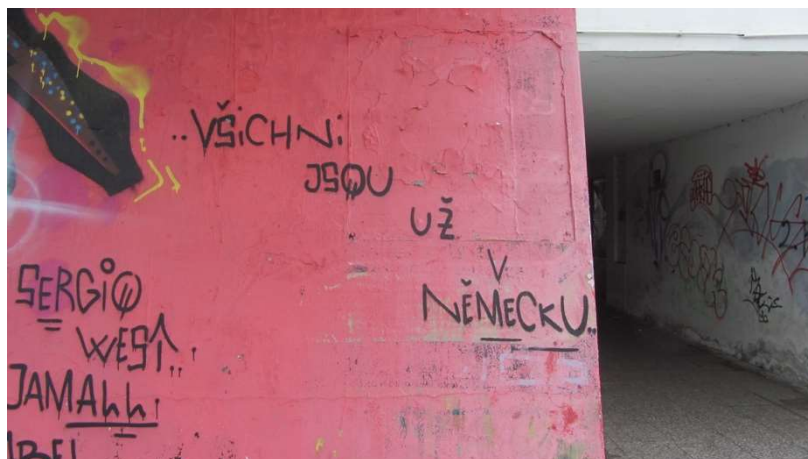
⁷ Obyvatel/ka Domina.

⁸ Někteří respondenti dále uvádějí, že své stížnosti adresují i jiným aktérům, např. správcům domů, majitelům bytů či Krušnohoru – zřejmě typicky více nebo všem z nich. V případě podezření na přestupek nebo trestný čin uvědomují Městskou policii.

⁹ Čtvrtá stížnost se netýkala sousedského soužití, ale podchodu na zastávku tramvaje Zimní stadion, kde se po dešti drží voda.

lidé z majority, a které posiluje neformální, sousedské vazby. Důležitá je také vzájemná pomoc romských žen, které často sdílejí péči o děti (střídání se ve společném vodění mladších dětí do školy) nebo využívání spotřebičů (např. pračky či trouby, které nejsou v každé domácnosti). Tyto příklady ukazují, že podpora dobrých sousedských vztahů ve Stovkách je možná a žádoucí.

Obrázek 1 Průchod od zastávky tramvaje na dolní část Stovek

Zdroj: Vlastní záznam

Hlučnost a nepořádek

Jedním z nejčastějších problémů zmiňovaných obyvateli Stovek je celková hlučnost v domech i v jejich bezprostředním okolí. V domech jde zejména o neustálý „provoz“ chodeb a hluk domácností spojený s více dětmi, někteří sousedi si stěžují i na neohleduplné chování některých rodin (hlasitá hudba, zpěv, křik). Na chodbách se také často odehrávají hlučné hry dětí, kam je rodiče „vystrčí jako na hřiště“¹⁰ a které jakékoli dostupné prvky (schody, zábradlí...) z nedostatku jiných příležitostí využívají jako herní prvky. Venku na dvorech mezi domy, ale i na samotné Třídě budovatelů obyvatelé poukazují na hovor, hudbu a hry dětí. Kromě obtížného dění na dvorcích si stěžují také na komunikaci lidí venku s lidmi v oknech, což vyžaduje hlasitý křik. Vzhledem k tomu, že dvorky zejména v horních Stovkách jsou využívány prakticky celé dny, je kolem Stovek hlučno neustále.

Kromě rušení hlukem si někteří obyvatelé Stovek stěžují i na kouř z tabáku či marihuany a také na nepořádek, který se objevuje zejména na chodníku podél Třídě budovatelů, v průchodech v jednotlivých propojkách a na dvorcích. Někteří respondenti dávají nepořádek do souvislosti s nedostatečným pokrytím nutným vybavením a službami (nedostatečně časté vyvážení odpadkových košů), příp. s omezenou možností vyhazovat objemný odpad (nábytek, kterého se lidé zbavují především z důvodu napadení štěnicemi), jiní poukazují na zvyk některých obyvatel, kteří „hází papírky pod sebe“¹¹.

¹⁰ Sociální pracovníce

¹¹ Obyvatel/ka Stovek.

Obrázek 2 Tř. Budovatelů

Zdroj: Vlastní záznam

Byť hluk a nepořádek bezpochyby souvisí se způsobem využívání volného času, jsou zásadně podmíněny především urbanistickým řešením sídliště a koncentrací obyvatel na relativně malém prostoru. Podle informací uvedených ve Vstupní analýze bylo ve Stovkách v roce 2015 evidováno 2933 obyvatel, kteří žili odhadem v 977 domácnostech. Lokalita se rozkládá na ploše cca 1 km x 130 m, a hustota obyvatel je tak velmi vysoká. Mimo to je ve srovnání s městem Most celkově v lokalitě vyšší počet dětí, což přispívá k celkové hlučnosti, a dále i osob, které z různých důvodů ve všední dny neodcházejí do práce (péče o děti, nezaměstnanost) a tráví čas doma či v jeho okolí. V prostorech dvorků, které jsou ze tří stran obklopeny jednotlivými částmi bloků a ze čtvrté strany domem přes ulici (K. Biebla nebo W. A. Mozarta), jde navíc jakýkoliv zvuk přímo do oken obyvatel a je obtížné ho eliminovat. Část respondentů uvádí, že přestože byla z lokality odstraněna většina laviček, na kterých trávili čas hluční obyvatelé, k rušení dochází i nadále. Ani samotní respondenti, kteří tráví čas venku (mladí lidé, matky s dětmi) a jejich chování tedy bývá předmětem nespokojenosti sousedů, neuvádějí, že by po odstranění míst k sezení či ke hrám změnili působiště – pouze jsou s možností využití prostoru méně spokojeni.

Obrázek 3 Poslední patro v bloku 92 ve vchodě 2360

Zdroj: Vlastní záznam

Obrázek 4 Vyhozený nábytek na dvoře u bloku 92

Zdroj: Vlastní záznam

Napětí mezi romskými a majoritními obyvateli

Dle vstupní analýzy přísluší zhruba třetina obyvatel Stovek romské menšině a právě rámcem vztahů Romů a majoritních obyvatel je vnímána řada problémů v sousedském soužití. Někteří z obyvatel vztahy těchto dvou skupin popisují jako odtažitě: „*černý a bílý se nehádají, ale něco existuje, že se nechtějí sdružovat*“¹². To jedna z respondentek ilustruje zkušeností s využíváním (dnes odstraněných) laviček před domem, který obývá: nepsaným, ale všem srozumitelným pravidlem bylo určeno, že jedna z laviček je využívána romskými a druhá majoritními obyvateli. Přestože romské i neromské děti sdílejí prostor i čas ke hrám ve dvorech mezi domy, není obvyklé, že by spolu tvořily party.

Z rozhovorů s etnicky majoritními obyvateli Stovek vyplývá do jisté míry celkově negativní postoj k romským sousedům, nicméně v souladu s předchozími analytickými materiály ASZ lze konstatovat, že i přesto někdy berou v úvahu své zkušenosti s konkrétními osobami či domácnostmi. Jednotlivé rodiny či domácnosti jsou tak někdy vnímány v závislosti na svém fungování v daném domě, nikoli pouze na základě své etnické příslušnosti: „*Jedna rodina dokázala rozvrátit celý dům*“ (...) *i dnes se najdou slušné (romské) rodiny*“¹³.

Předsudky vůči Romům jakožto skupině jsou však ve Stovkách i přesto patrné, a romskými obyvateli vnímané: „*Někteří sousedi jsou dobří, někteří ne, soudí člověka podle vzhledu*“. Romští obyvatelé samotní se však také někdy vymezují, ať už proti jiné skupině téhož etnika (jeden z respondentů poukazoval na „*jinou, horší sortu Romů*“¹⁴ v horních Stovkách), nebo proti „Ukrajincům“, případně rodinám, které do Stovek přišly z Rumunska.

¹² Obyvatel/ka Stovek.

¹³ Obyvatel/ka Stovek.

¹⁴ Obyvatel/ka Stovek.

Obrázek 5 Stovky, blok 97

Zdroj: Vlastní záznam

Snížený pocit bezpečí

Stovky jsou celkově považovány za místo, které je v rámci Mostu spíše méně bezpečné. Přestože žádný z respondentů neuváděl přímou zkušenost s přestupkem či trestným činem, kterého by byl obětí, byl snížený pocit bezpečí velmi často zmiňován. V tomto ohledu se shodovali jak přímo obyvatelé Stovek, tak blízkého okolí, a neformální hovory s obyvateli jiných částí Mostu vedené mimo rámec výzkumu ukazují, že tento postoj je ve městě celkem běžný. Respondenti uváděli, že „*tady je docela strach*“, „*člověk musí být ve střehu ve dne v noci*“, případně „*lidí se tady bojí – a já se jim nedivím*“¹⁵.

Někteří obyvatelé vnímají jako „nebezpečné“ celé Stovky, tedy jak Třidu budovatelů, tak průchody a dvory, a snížený pocit bezpečí uvádí jako důvod nevycházet večer ven (týká se zejména žen). Jiní respondenti uváděli, že jsou jim nepříjemná pouze konkrétní místa, a to zejména průchody mezi hlavní ulicí a dvory a prostor před ubytovnou Domino (viz níže). Jako problematické jsou také označovány jednotlivé bloky, a to především blok č. 92 (zejm. jeho vchod 2360), ojedinelé i jiné bloky (blok 100)¹⁶.

Hlavními důvody strachu, příp. často zmiňovaného „nepříjemného pocitu“ byly především hloučky mladých mužů, kteří postávají na různých místech v lokalitě, a také uživatelé drog. Velmi výjimečně uváděli respondenti jako zdroj svého strachu také „bezdomovce“¹⁷ a „Ukrajince“¹⁸, to se však týkalo výlučně okolí ubytovny Domino.

¹⁵ Obyvatelé/ky Stovek.

¹⁶ Na rozdíl od bloku 92, který byl konzistentně hodnocen negativně, byl blok 100 označován jak za ošklivý či nebezpečný, tak za příjemný a bezproblémový.

¹⁷ Termín nebyl respondenty využíván striktně pro osoby bez domova, ale spíše obecněji pro očividně sociálně slabé (např. bydlící v Domínu či jinde), vůči nimž se obyvatelé bytů vymezovali. Proto v referování o nich využíváme uvozovky.

¹⁸ Podobně jako v případě „bezdomovců“, ani „Ukrajinci“ se nevztahují přímo k občanům/obyvatelům, Ukrajiny, ale spíše k lidem, u nichž respondenti předpokládají východoevropský původ.

Obrázek 6 Blok 92, vchod 2360

Zdroj: Vlastní záznam

Hloučky postávajících mužů

Rezonujícím tématem výzkumu ve Stovkách byly „hloučky“, tedy skupinky mladých lidí, kteří „*stojí od rána do večera před domy*“¹⁹. Jedná se zejména o muže mezi 15 – 25 lety romského etnika, mezi kterými výjimečně bývají i dívky. Postávají především na chodníku na Třídě budovatelů v blízkosti prodejen potravin, ale i jinde v okolí domů. Jak respondenti vyjadřující obavy, tak samotní postávající se shodují, že v hloučku „nedělají nic“ – stojí venku, povídají si, někdy kouří, příp. si hrají s míčem. „*Na dotaz, kam chodí ve volném čase, muž odpověděl, že nikam nechodí, že stojí tady. Na dotaz, co dělá, odpověděl „nic*“.²⁰ Ve velké části obyvatel Stovek nicméně tyto nečinné hloučky vyvolávají obavy. Některé respondentky uváděly, že při procházení Třídou budovatelů raději přecházejí na druhou stranu ulice, aby se hloučkům vyhnuly. Pro uváděné obavy je však charakteristická jejich nespecifičnost – jde spíše o nepříjemný pocit, že by se něco mohlo stát, než o obavu z konkrétního rizika.

Mimo to hloučky obyvatelům Stovek vadí zejména svou prostou přítomností ve veřejném prostoru, kterou „překážejí“, případně „*znepříjemňují životy ostatních tím, že nemají co dělat*“²¹. Jedna z respondentek uvádí svou zkušenost, kdy na jeden z hloučků zavolala městskou policii, jejíž příslušníci nicméně výjezd odmítli s odůvodněním, že postávající nedělají nic nezákonného. Do jisté míry oprávněnou stížností na postávající mladé lidi je zvýšená hlučnost, na kterou si stěžují zejména obyvatelé přízemních bytů (viz výše). Zmiňují zejména hlasitý hovor, kouř z cigaret či marihuany, odhazované nedopalky a drobné odpadky.

¹⁹ Obyvatel/ka Stovek.

²⁰ Zápis z terénního deníku.

²¹ Obyvatel/ka Stovek.

Obrázek 7 Život na Tř. Budovatelů

Zdroj: Vlastní záznam

Uživatelé drog

Dalším z problémů, který mezi obyvateli Stovek rezonuje v souvislosti se sníženým pocitem bezpečnosti, je přítomnost uživatelů drog, zejména pervitinu, který je v lokalitě společně s marihuanou výrazně nejrozšířenější drogou. Podle pracovníků sociálních služeb představují až 90 % uživatelů osoby romského etnika, nejvíce mladí muži mezi 20 – 23 roky. Přítomnost uživatelů pervitinu vnímají obyvatelé Stovek především prostřednictvím nálezů injekčních stříkaček – někteří v těchto případech uvědomí asistenty prevence kriminality či příslušníky městské policie, aby stříkačky odstranili.

K aplikaci drog dochází zejména na nepříliš viditelném místě mezi hospodou Domino a trafostanicí („za Viktorem“) a ve vchodu 2360 bloku 92 (na chodbě a na podestě v nejvyšším patře) a dále. Na těchto místech se injekční stříkačky nacházely i v době pozorování. V této části domu podle respondentů docházelo v minulosti i k prodeji pervitinu, informaci však nebylo možné ověřit. K injekční aplikaci pervitinu dochází v menší míře i v parku Střed (v křoví, v bazénkách), prostor je tam však příliš otevřený a veřejný a uživatelé tam zpravidla netráví čas. Už samotná existence uživatelů je vnímána jako ohrožující a jejich domnělá či reálná přítomnost na určitých místech v lokalitě představuje zásadní faktor (ne)využívání daného prostoru.

Obrázek 8 Vchod do sklepních prostor v bloku 92, na schodech lze vidět injekční stříkačku

Zdroj: Vlastní záznam

Obrázek 9 Prostor mezi hospodou Domino a trafostanicí

Zdroj: Vlastní záznam

Z hlediska vztahů mezi obyvateli lokality slouží uživatelé pervitinu (podobně jako „bezdomovci“ a „Ukrajinci“) jako osoby, vůči nimž se lze snadno vymezit dichotomií *slušný člověk vs. „feťák“*. V praxi však – zejména na základě výpovědí sociálních pracovníků – však tuto hranici nelze vnímat příliš ostře. V lokalitě je velké množství lidí, kteří pervitin užívají pouze velmi zřídka a neodpovídají tak stereotypnímu obrazu „feťáka“. I častější uživatelé látku berou způsobem, který jim mnohdy umožňuje skončit bez protidrogové léčby, a případně se k užívání zase vrátit. Na rozdíl od osob majoritního etnika je pro romské uživatele také charakteristická podpora širší rodiny, díky které nejsou dále vyčleněni z blízkých vazeb (na druhou stranu však dochází i k případům, kdy látky užívá velká část rodiny).

Vnímání činnosti asistentů prevence kriminality

Z hlediska pocitu bezpečí ve Stovkách je podstatné zmínit i působení asistentů prevence kriminality (APK), jejichž přítomnost je v lokalitě viditelná. V době sběru dat jich v celém Mostě působilo 19 a sami asistenti (dohromady s příslušníky MP) svou práci ve Stovkách hodnotili jako přínosnou. Mimo prevenci či omezování trestné činnosti viděli svou funkci mj. v tom, že „(APK romské etnicity) dělají dobré PR Romům“²². Práce APK byla kladně hodnocena i vedením MP, které mělo zpracované průzkumy mezi občany. Podle Zprávy o činnosti městské policie za rok 2018 mají projekty na APK od roku 2017 prokazatelně největší plošný dopad na zvýšení pocitu bezpečí občanů v SVL ze všech dosud realizovaných projektů. Toto tvrzení je opřeno o data z průzkumů pocitu bezpečí mezi občany Mostu v roce 2017 a 2018.

Oslovení respondenti ze Stovek však byly v názorech na APK zdrženlivější – především proto, že omezené pravomoci APK jsou již všeobecně známé a asistenti nemají mnoho možností, jak mohou sami zasahovat. Je třeba dodat, že APK mají možnost přivolat strážníky MP. Rovněž nemusela být obyvatelům Stovek známá méně viditelná část pracovní náplně APK, např. sběr injekčních stříkaček, přivolání RZS, pomoc lidem bez domova apod.

Klíčová místa ve Stovkách

Následující kapitola se týká nejčastěji tematizovaných míst v lokalitě Stovky a jejím nejbližším okolí. Za významná místa ve studované lokalitě lze – z různých důvodů – označit zejména:

- 1) Park Střed

²² Zástupce/kyně institucionálního aktéra.

- 2) Park u fontány
- 3) Hřiště „u Mozartovky“
- 4) Dětské hřiště mezi bloky 92 a 93
- 5) Domino

Stovky jako celek

Jak bylo uvedeno výše, jsou Stovky jakožto místo k životu vnímány převážně negativně. Prostor lokality byl respondenty konzistentně označován za ošklivý (ilustrativní byly případy respondentů pocitového mapování, kteří barvou pro „místa, která se jim nelíbí“, pečlivě zaškrtili všechny bloky Stovek, příp. vyznačili celou Třidu budovatelů).

Z hlediska využívání veřejného prostoru a jeho jednotlivých prvků byl nejvýrazněji tematizován nedostatek míst, kde lze trávit volný čas, a to jak v případě dospělých, tak dětí. Pro obyvatele Stovek je přitom charakteristické zdržování se přímo v lokalitě. To lze vysvětlit sociodemografickou strukturou obyvatel (relativně vysoký poměr dětí, které rodiče nepouští dál do města; vyšší poměr žen na mateřské či rodičovské dovolené a v domácnosti a nezaměstnaných osob, kteří nechodí do práce mimo lokalitu) a také jinými skutečnostmi, které pojmenovávali především sociální pracovníci (omezené prostředky; nižší zájem o dění ve vzdálenějším okolí).

Obrázek 10 Z části zazděný průchod do dvorů bloků 89 a 90

Zdroj: Vlastní záznam

Obrázek 11 Průchod do dvora bloků 99 a 100

Zdroj: Vlastní záznam

Obrázek 12 Klíčová místa ve Stovkách

Zdroj: Vlastní záznam

Volný čas dospělých

Obyvatelé Stovek nejčastěji tráví čas přímo na Třídě budovatelů, na dvorcích mezi bloky a dále také v parku Střed a v parčíku U fontány. Zatímco v obou parcích se nachází dostatek míst, kde je možné se posadit (viz následující kapitoly), lavičky zásadně chybějí ve dvorcích a mezi domy. Tento nedostatek je vnímán jako jeden z nejzávažnějších problémů veřejného prostoru, který výrazně ztěžuje život seniorům, osobám s pohybovým omezením a zejména matkám malých dětí. Lavičky byly na základě stížností obyvatel odstraněny s myšlenkou, že se na daných místech omezí hlučné skupinky; podle vyjádření obyvatel se tak však spíše nestalo – lidé tráví čas před domy stále, ale buď ve stoje nebo na přinesených židlích. (Vynášení nábytku k sezení je v lokalitě zakázáno vyhláškou, ale do jisté míry se děje).

Ve Stovkách a jejich okolí také zásadně chybí prostor, kde lze trávit čas uvnitř – např. restaurace, kavárna, společenské centrum nebo klub. Jediné možnosti představuje hospoda Domino (vedle stejnojmenné ubytovny) a hospoda Kubíček (Třída budovatelů 90), které jsou obě vnímány velmi negativně a nejsou příliš využívány – jedná se o nálevny se sortimentem prakticky omezeným na alkohol. Pro místa setkávání tak slouží nákupní centrum Central, příp. se lidé navštěvují doma. Obyvatelům tak citelně chybí místo, kde by se mohli setkávat, což představuje omezení jak pro společenské vyžití jednotlivců, tak pro sousedské vztahy v celé studované lokalitě.

Obrázek 13 Tř. Budovatelů

Zdroj: Vlastní záznam

Volný čas dětí

Příliš adekvátních možností k trávení volného času neskýtají Stovky ani pro děti, kterých je v lokalitě dle Tematického výzkumu příčin migrace 791 (údaj za rok 2015). V dolních Stovkách funguje nízkoprahový Klub národnostních menšin, v blízkosti je i NZDM Zimák – zaměření i rozsah jejich služeb však nemohou potřeby dětí ze Stovek saturovat. V celé lokalitě je jediné hřiště s prolézačkami mezi bloky 92 a 93. Starší děti – zejména chlapci – využívají ke hrám hřiště poblíž ulice W. A. Mozarta, odkud byly nicméně nedávno odstraněny basketbalové koše a fotbalové branky, čímž se snížila možnost využití prostoru k míčovým hrám. Ke sportu v omezené míře slouží školní hřiště 7. a 8. ZŠ, které jsou však jistým způsobem „vysokoprahé“ a pro některé děti je překážkou jejich vzdálenost.

Venku tak děti a dospívající tráví čas vlastními hrami, které omezený prostor nabízí. Mladší děti si v blízkosti domů, kde chybí pískoviště, hrají s hlinou, kamínky, klacíky či kusy asfaltu.²³ Starší chlapci často hrají karty, případně „čáru“ o peníze, nedostatek sportovních prvků vynahrazují vlastní invencí – strefováním se kusy asfaltu na koš v podobě popelnice, parkourem, házením

²³ Během pozorování jsme zaznamenali i hru malého dítěte s nalezenou žiletkou

kamenů atd. To působí, že nedostatek hřišť a vyžití obecně vnímají problematicky nejen děti samotné a jejich rodiče, ale i ostatní obyvatelé Stovek, které improvizované hry mohou rušit či obtěžovat.

Obrázek 14 Hřiště mezi bloky 92 a 93

Zdroj: Vlastní záznam

Obrázek 15 Improvizované hřiště na staveništi u Stovek

Zdroj: Vlastní záznam

Park Střed

Přestože park Střed přímo není součástí Stovek, jelikož se nachází na opačné straně Třídy budovatelů, představuje pro jejich obyvatele významné místo. Důležité je zejména pro matky s dětmi, seniory a majitele psů, kteří sem chodí na procházku; možná ještě podstatnější je však pro starší děti a mladé lidi, pro které představuje jedno z mála míst v okolí, kde mohou trávit čas na větším prostoru a bez všudypřítomného dohledu.

Park Střed figuroval prakticky ve všech pocitových kategoriích, které jsme zachycovali mapováním. Obyvatelé Stovek jej označovali za příjemné místo k trávení volného času, oceňována je především přítomnost laviček a zeleň, některé z dětí ze Stovek uváděly, že v parku „cvičí karate a mají tam bunkr“. Značná část obyvatel Stovek však park Střed považuje za nepříjemné místo, kam se někteří z nich bojí chodit: „Park Střed je příšerný, sedí tam feťáci a bezdomovci“²⁴. To odporuje expertnímu pohledu relevantního sociálního pracovníka, podle nějž je park příliš exponovaným místem, než aby v něm trávili čas uživatelé návykových látek, kterým více vyhovuje nebýt na očích. Neznamená to, že by se uživatelé drog parku zcela vyhýbali, nic

²⁴ Obyvatel/ka Stovek.

ale nenasvědčuje jejich intenzivní přítomnosti: „skočí do bazénku, dají si tam dávku a jdou pryč.“²⁵ Zmíněné bazénky působí jako spíše neoblíbený prvek, který snižuje pocit bezpečí v místě („v bazénech běhají krysy“²⁶).

Uživatelé parku poukazovali na to, že v parku se kromě laviček (a soustavy vypuštěných bazénků, které jsou využívány k hrám dětí) nenachází jiné prvky, které by nabízely posezení či možnost aktivního odpočinku. Připravovaná rekonstrukce parku, která má zahrnovat i vybudování nových herních prvků, tak mezi obyvateli Stovek velmi rezonovala. Někteří z nich – zejména mladí – ji velmi vítají, protože v ní vidí příležitost lákavého sportovního vyžití v blízkém okolí svého bydliště, jiní jsou k výstavbě spíše skeptičtí a domnívají se, že herní prvky budou brzy zničeny. Obavy také panují z potenciálních sporů, které by vznikaly mezi různými skupinami obyvatel (zejména tedy mezi romskými a majoritními uživateli hřiště) v případě, že by hřiště bylo příliš frekventované a nevznikla v budoucnosti další místa, kde mohou mladí lidé trávit čas.

Obrázek 16 Park Střed, bazény

Zdroj: Vlastní záznam

Obrázek 17 Park Střed, bazény

Zdroj: Vlastní záznam

Park u fontány

Park u fontány, který se nachází na konci „horních Stovek“, je po parku Střed nejoblíbenějším místem trávení volného času. V porovnání s parkem Střed se jedná o malý prostor, v němž není příliš možností se projít, příp. venčit psy, lidé zde však oceňují instalované lavičky, kde si mohou

²⁵ Zástupce/kyně institucionálního aktéra

²⁶ Obyvatel/ka Stovek (dítě).

odpočinout, a místo celkově považují za hezké a příjemné. Pro obyvatele horních Stovek se také jedná o dostupnější prostor než výše zmíněný park.

Negativní ohlasy, které respondenti ohledně parku vyjadřovali, byly spíše ojedinělé a týkaly se především přítomnosti „zlobivých dětí a bezdomovců“.²⁷

Obrázek 18 Park u fontány

Zdroj: Vlastní záznam

Hřiště „u Mozartovky“

Hřiště mezi ulicemi W. A. Mozarta, Ludovíta Štúra, Vladimira Majakovského a M. Alše je oblíbené především mezi staršími chlapci, kteří sem chodí hrát fotbal a jiné hry. V současné podobě se jedná pouze o jakýsi plácek, z nějž byly odstraněny prvky umožňující míčové hry (koše na basketbal), a tak hřiště zároveň místem vyvolávajícím zklamání a nespokojenost. Oslovené děti a mladí lidé většinou nerozumí tomu, proč byly sportovní prvky zrušeny, a konzistentně uvádí, že by si přáli jejich obnovení. Několik respondentů také zmiňovalo, že by v okolí hřiště uvítali lavičky.

Hřiště je omezené také cestou, která k němu ze Třídy budovatelů vede: mezi domy v Mozartově 11 a 13 je betonový chodník v majetku města, který obyvatelům Stovek sloužil jako přímé spojení na hřiště. Nově vybudovaný plot, který vede přes daný chodník, však tuto cestu znemožňuje, a děti jdoucí na hřiště tak musí obejít celou Mozartovu ulici a dostat se na hřiště přes ulici M. Alše.

Obrázek 19 Plot na chodníku z Mozartovy ulice na „hřiště u Mozartovky“

²⁷ Obyvatel/ka Stovek.

Zdroj: Vlastní záznam

Domino

Okolí ubytovny a restaurace Domino je konzistentně vnímáno negativně jako místo, kterému je dobré se vyhnout. Až do změn na jaře 2019, které souvisely s novým majitelem a orientací na ubytování zahraničních dělníků, na ubytovně žily především osoby s nízkými příjmy (např. starobní a invalidní důchodci). Obyvatelé okolních domů Domino považují za ošklivé a nebezpečné (do restaurace Domino chodí výjimečně) a obyvatelé ubytovny s nimi v zásadě souhlasí. K jejich nespokojenosti dále přispívají životní podmínky na ubytovně (např. štěnice). K všeobecnému sníženému pocitu bezpečí přispívá také prostor za ubytovnou, kde se ve zvýšené míře pohybují uživatelé drog („*tam slušný člověk nejde*“²⁸).

Obrázek 20 Ubytovna Domino

Zdroj: Vlastní záznam

Obrázek 21 Ubytovna Domino od dolních Stovek

Zdroj: Vlastní záznam

²⁸ Obyvatel/ka Stovek.

Závěry

Přestože se provedený výzkum týkal především sousedského soužití a identifikace klíčových míst ve Stovkách, je třeba připomenout, že se z pohledu respondentů zpravidla jednalo o důležité, nicméně ne nejdůležitější problematické aspekty života v lokalitě. V rámci rozhovorů o bydlení na daném místě byly často tematizovány otázky neadekvátní výše nájemného, nefunkční komunikace s majiteli, hygienických podmínek v bytech aj. Sousedské soužití a využívání veřejného prostoru jsou nicméně témata, která (ne)spokojenost obyvatel Stovek ovlivňují, a jako takové je pojímala předložená analýza.

Hlavními problémy, na které si v rámci vztahů v lokalitě respondenti stěžovali, byly hluk a nepořádek a snížený pocit bezpečí; z rozhovorů vyplývala také jistá míra nedůvěry či napětí mezi romskými a majoritními obyvateli. Mimo to se jako velmi podstatný důvod nespokojenosti ukazoval nedostatek laviček a dětských hřišť v bezprostředním okolí domu, stejně jako prostoru v interiéru (restaurace, klub, komunitní centrum), kde se bylo možné setkávat a trávit čas. Lze se přitom domnívat, že tento nedostatek ovlivňuje i výše zmíněné problémy (hlučnost dětí i dospělých v okolí; obavy obyvatel z hloučků postávajících na ulici).

Krokem správným směrem je v tomto ohledu jistě přebudování parku Střed, který novým vybavením zkvalitní trávení volného času starších dětí a mladých lidí a zároveň jim umožní pobývat v prostoru mimo bezprostřední okolí domů, kde ruší ostatní obyvatele. Vzhledem k velikosti této věkové skupiny na Stovkách by však park Střed neměl být jedinou možností sportovního či herního vyžití; doporučujeme tedy i doplnění herních prvků na hřiště „u Mozartovky“ a odstranění plotu, který vede přes přímou cestu mezi ním a Stovkami. Mimo to je potřeba vzít v úvahu potřeby mladších dětí, které nepřecházejí silnici, a jejich rodin, a umožnit jim hru ve dvorcích mezi domy. Zkušenost ukazuje, že děti na těchto místech tráví čas bez ohledu na vybavení a přítomnost hřiště hlučnost nijak zásadně neovlivňuje. Podobně doporučujeme opětovnou instalaci laviček, jejichž odstranění nemělo zásadní vliv na hlučnost, ale přitom výrazně omezilo možnosti využívání veřejného prostoru.

Seznam tabulek

Tabulka 1 Přehled respondentů – zástupců institucionálních aktérů	3
Tabulka 2 Přehled respondentů – obyvatelé	4

Seznam obrázků

Obrázek 1 Průchod od zastávky tramvaje na dolní část Stovek	6
Obrázek 2 Tř. Budovatelů	7
Obrázek 3 Poslední patro v bloku 92 ve vchodě 2360	7
Obrázek 4 Vyhozený nábytek na dvoře u bloku 92	8
Obrázek 5 Stovky, blok 97	9
Obrázek 6 Blok 92, vchod 2360	10
Obrázek 7 Život na Tř. Budovatelů	11
Obrázek 8 Vchod do sklepních prostor v bloku 92, na schodech lze vidět injekční stříkačku	11
Obrázek 9 Prostor mezi hospodou Domino a trafostanicí	12
Obrázek 10 Z části zazděný průchod do dvorů bloků 89 a 90	13
Obrázek 11 Průchod do dvora bloků 99 a 100	13
Obrázek 12 Klíčová místa ve Stovkách	14
Obrázek 13 Tř. Budovatelů	15
Obrázek 14 Hřiště mezi bloky 92 a 93	16
Obrázek 15 Improvizované hřiště na staveništi u Stovek	16
Obrázek 16 Park Střed, bazény	17
Obrázek 17 Park Střed, bazény	17
Obrázek 18 Park u fontány	18
Obrázek 19 Plot na chodníku z Mozartovy ulice na „hřiště u Mozartovky“	18
Obrázek 20 Ubytovna Domino	19
Obrázek 21 Ubytovna Domino od dolních Stovek	19